Linas KVIZIKEVIČIUS

Investigations in Videniškiai, in 1999

In 1999 LIH did archaeological surveys in the territory of planned construction of Videniškiai church and ensemble of monastery (Molėtai district). In different places 12 test excavations were explored (10 of them of 1m^2, 1 test excavation of 2 m^2 and the other test excavation of 1-1,7 m^2). In the western part of the zone of test excavation No 1, single potsherds dating back to the 17th century were found. In test excavation No 2 a plate of a brass candlestick, small pottery fragments and other finds dating back to the 17th -19th centuries were found. Among these finds one stray find was found. It was an enamelled penannular brooch with sprouts dating back to the 4th century (Fig. 44). In this place there was an ancient rubbish pit of 130 cm deep where coins (John Casimir's Polish shilling, Prussian George Vilhelm's *pusantrokas* (of one and a half value) of 1626 and Russian Alexander the Second's *denezhka* of 1859) and pottery, brass and glass pieces dating back to the 16th -19th centuries were found. The brooch together with other brass items got into the pit in the 19th century.

Linas KVIZIKEVIČIUS

TYRINĖJIMAI UKMERGĖS SENAMIESTYJE 1998 M.

1998 m. KPC užsakymu LII archeologijos skyriaus ekspedicija vykdė archeologijos žvalgomuosius tyrinėjimus Ukmergės senamiestyje. Šių žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų tikslas patikrinti, ar Ukmergės senamiestyje yra susiformavęs archeologiškai vertingas kultūrinis sluoksnis, nustatyti jo chronologiją, intensyvumą ir paplitimo ribas.

Ukmergė istoriniuose šaltiniuose vadinama Vilkmerge. Piliakalnyje stovėjusi medinė pilis, vėliau ji sudeginta kryžiuočių puolimų metu (minimi 1333, 1365, 1378, 1386, 1391 m. puolimai). Dažniausiai nukentėdavo papiliai ir šalia buvusi gyvenvietė, pilis sunaikinta 1365 ir 1391 m. Po kovų su kryžiuočiais laikotarpio Ukmergė tapo dvaru. 1385 m. minimas Ukmergės valsčius, 1387 m. įsteigta parapija, pastatyta katalikų bažnyčia. XV a. I pusėje Ukmergei suteikiamos Magdeburgo teisės, o 1486 m. ji jau vadinama miestu. Greičiausiai tuo metu čia jau buvo susiformavusi visa to meto miestams būdinga infrastruktūra. Minima, kad Pilies kalne XV a. mūrinė pilis išstovėjusi iki XVII a. vidurio karų, nuo kurių smarkiai nukentėjo ir miestas. XVIII a. pab. Ukmergėje buvo 158 kiemai, o 1837 m. minimos 22 gatvės.

Archeologiškai Ukmergės senamiestis pradėtas tyrinėti tik 1991 m., ir šie tyrinėjimai fragmentiškai vykdomi iki šiol. Visi ankstesni archeologiniai tyrinėjimai būdavo tik žvalgomojo pobūdžio ir vyko didesnių statybų bei žemės judinimo darbų vietose. Iš viso Ukmergės senamiestyje archeologai tyrinėjo 10 kartų. Šių tyrinėjimų metu kultūrinio sluoksnio ieškota 36 skirtingose vietose, ištirtas didesnis kaip 145,6 m^2 dydžio bendras plotas. Tyrinėjimų apimtys nedidelės, tačiau jų metu aptikti radiniai ir archeologinio kultūrinio sluoksnio liekanos rodo, kad, nepaisant didelio senamiesčio užstatymo ir įvairių per kelis šimtmečius vykusių žemės judinimo darbų, atskirose vietose yra išlikęs archeologiškai vertingas kultūrinis sluoksnis.

1998 m. žvalgomųjų tyrinėjimų metu Ukmergės senamiestyje ištirta 1–4 m^2 dydžio 19 šurfų, bendras 30 m^2 plotas. Rasti 2 radiniai: XVI–XVII a. laikotarpio buitinės keramikos fragmentas ir XIX a. segė.

Žvalgomieji tyrinėjimai vykdyti įvairiose senamiesčio vietose – ten, kur buvo įmanoma nekliudomai vykdyti darbus. Dėl mažos apimties tyrinėjimų bei tankaus senamiesčio užstatymo vientiso nesuardyto kultūrinio sluoksnio neaptikta (tik nežymios archeologinio sluoksnio liekanos). Tyrinėjimai leido geriau nustatyti senamiesčio kultūrinio sluoksnio būklę. Šių ir ankstesnių tyrinėjimų suvestinių duomenų dėka galime spręsti, kad Ukmergės senamiestyje yra susiformavę XV–XVIII a. kultūriniai sluoksniai, kurie dėl XIX a. vykusios miesto urbanizacijos gerokai apardyti. Kaip rodo iki šiol vykdytų tyrinėjimų duomenys, kultūrinis sluoksnis susiformavęs netolygiai, jo liekanų ir atskirų archeologinių radinių galima rasti įvairiose urbanistikos paminklo vietose.

1998 m. ekspedicijos metu nustatyta senamiesčio kultūrinio sluoksnio paplitimo teritorija, senamiestį pasiūlyta įtraukti į archeologijos vertybių registrą.

Linas KVIZIKEVIČIUS

Investigations in Ukmergė Old Town in 1998

In 1998, to the order of LCCH, the expedition of the Archaeology department of LIH did archaeological surveys in Ukmergė Old Town. 19 test excavations of 1-4 m^2 were explored where 2 finds were discovered: fragment of household pottery dating back to the 16th -17th century and a brooch of the 19th century. According to the archaeological, archival and historical material and the results of the explorations, the territory of the cultural layer of the former Old Town was established.

Linas KVIZIKEVIČIUS

TYRINĖJIMAI ŽEMAIČIŲ KALVARIJOJE 1999 M.

1999 m. LII archeologinė ekspedicija vykdė žvalgomuosius archeologinius tyrinėjimus Plungės r., Žemaičių Kalvarijoje. Minėtieji darbai vykdyti klojamų telefono kabelių trasų ir įrengiamų šulinių vietose. Tyrinėjimų metu dėl nedidelės žemės kasimo darbų apimties archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio neaptikta. Trasų ir šulinių vietose daugeliu atvejų iki projektinio – 80 cm gylio yra supiltinis smėlio sluoksnis, užpiltas pakeliant gatvės paviršių. Centrinėje gyvenvietės dalyje, Gardų aikštės Š tranšėjose, aptikta pavienių smulkių žmonių kaulų. Šioje vietoje XVIII–XIX a. laidoti nuo maro mirę žmonės. Sovietmečiu šalia statant mokyklą ir kultūros namus bei lyginant teritoriją, kapai buvo suardyti, o kaulai paskleisti. Nesuardytų kapų nerasta, greičiausiai jie gali būti giliau.

Archeologinių radinių šioje dalyje nerasta.

Vizualiai žvalgant žemės paviršių Barstyčių, Senkapio ir Zvizdro kalno gatvių sankryžoje, nedidelio kalnelio šlaito atodangose bei žvyruotame keliuke, aptikta pavienių archeologinių radinių, būdingų IX–XIII a. laikotarpio įkapėms. Aptikta žalvarinių sulaužytų apyrankių, segių, karolių, įvijų, geriamųjų ragų ir kitokių dirbinių fragmentų, sulaužyto geležinio ietigalio dalis. Pavienių šio laikotarpio kapams būdingų radinių rasta ir Zvizdro kalno gatvėje, žvyruotame keliuke.

Vykdant žemės kasimo darbus Zvizdro kalno gatvės R dalyje, tranšėjoje, 75 cm gylyje, aptiktas žalvarinis pentinas. Šioje vietoje papildomai atidengtas 4,5 m^2 dydžio plotas (1,5×3 m dydžio), į ilgį suplanuotas R–V kryptimi. Čia 35–55 cm gylyje rasta pavienių žalvarinių papuošalų fragmentų iš anksčiau suardytų kapų. 65 cm gylyje nuo žemės paviršiaus ėmė ryškėti palaidojimas. Mirusysis laidotas aukštielninkas, galva orientuota į V. Įkapes sudarė 2 geriamųjų ragų žalvariniai apkalai, 2 ietigaliai, 2 balnakilpės, sagtys, 2 apyrankės gyvuliniais galais, įvijinis žiedas, odinis diržas su sagtimi ir spurgeliais, žalvarinės šukos su grandinėle, 18 pasaginių segių.

Tyrinėjimai parodė, kad miestelio kultūrinis sluoksnis yra giliai, o Zvizdro kalno gatvėje esantis IX–XII a. kapinynas smarkiai ardomas. Ateityje ardomose vietose reikėtų atlikti archeologinius tyrinėjimus.